

מדע. הלכות תלמוד תורה פרק ב ג

י כל המסים על לבו וכו'. רבינו ז"ל הרחיב פיו ולשונו בפירושו המשנה פ"ד דמסכת אבות על ההספקות שנתנו גם להלמידים גם לרבינים. וגם כי נראה מדבריו שרוב חפמי המורה הגדולים שכתבו זמן או כלם היו עושים כן וגם פה אודל לעמיה. והנה הוא ז"ל הביא שם ראייה מהלל הזקן [יומא ל"ה] שהיה חוטב עצים ולמד. ואין משם ראייה שזה היה דוקא בתחלת למודו ולפי שהיה בזמנו חלפים ורבות הלמידים חלו לא היו נוהגין אלא למפורסמים שבהם או שכל מי שהיה חפשי לו שלא ליהנות היה עושה אבל כשזכה לחכמה ולמד דעת את העם התעלה על דעתך שהיה חוטב עצים. גם מה שהביא מר' חנינא בן דוסא [ברכות י"ז:] אינה ראייה שחכם היה רוצה להתעשר לא היה נרץ לשאול ממי אדם רק מן השמים היו מוסיף לו כמוכר בתעניות [כ"ה]. אבל הוא ז"ל לא רצה ליהנות מן העולם הזה ואין דבריו אלא ברובים ליהנות מן העולם הזה אבל שלא באיסור. וקרא [כתובות ק"ה]. שהיה מרויח שהיה בודק באורחות יין איזה ראוי להקיים אותה אומנות יפה היא ובלא עורר גדול. ואין ספק שמי שהגנו והס יחזק שיתפרנס ממלאכתו אכור לו ליתול רוב הונא דהוה דלי דוולא כבר פירש"י ז"ל שהיה דולה להסקות שדומיו וזוהו אין גנאי גם כי כפי זה כבר היו לו קרקעות ולא היה נרץ ליתול. והביא עוד ראייה ממה שאמרו בני שחחו [ס"ז:] רב יוסף איסקס בריהייל רב ששם כששורי אמר

ז אחד מבני מבני וכו'. עד סוף הפרק פ"ג א בשלשה כהנים וכו'. פרק בא ב אמרו חכמים ממזר ת"ח וכו'. משנה סוף ג אין לך מנוח בכל המנוח וכו'. בריש פאה שהתלמוד מביא לידי העשה וכו'. ספ"ק דקידושין (דף מ') ומ"ט היה לפניו עשיית מנוח וכו'. ירושלמי פרק אלו עובדין ובריש חגיגה רב אבהו שלח בריה לעבדיה וכו' המבלי אין קברים בקברי שלהחיד לטבריה נמנו וגמרו בעליית בית תחא בלוד התלמוד קודם למעשה רבנן דקסרין אמרין הדא דמיא כשיש שם מי שיעשה מעשה אבל אין שם מי שיעשה מעשה מעשה קודם:

לצדו אפילו באותה העיר אין מוליכין את הקמן אלא אם כן היה בנין בריא על גבי הנהר בנין שאינו ראוי ליפול במהרה: ז אחד מבני מבני שביקש להעשות מלמד אפילו אחד מבני החצר אין יכולין שכניו למחות בידו. וכן מלמד תינוקות שבא חברו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו או כדי שיבאו מתינוקות של זה אצל זה אינו יכול למחות בידו. שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

פרק שלישי

א בשלשה כהנים נכתרו ישראל. כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות. כתר כהונה וכהן בן אהרן שנאמר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם. [ב] כתר מלכות וכהן בן דוד שנאמר זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי. כתר תורה הרי מונח ועומד ומוכן לכל ישראל. שנאמר תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. כל מי שירצה יבא ויתול. שמא תאמר

שאותם הכתרים גדולים מכתר תורה הרי הוא אומר בי מלכים ימלוכו ורוזנים יחוקקו צדק בי שרים ישורו. הא למדת שכתר תורה גדול משניהם: **ב** אמרו חכמים ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים. מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים: **ג** אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום: **ד** היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו. ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו: **ה** תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: **ו** מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה. לא יסיח דעתו לדברים אחרים. ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר. והשכר לפי הצער: **ז** שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא. עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא. אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם. אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה: **ח** כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסחורה מחכים. וציו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה: **ט** דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים. לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נוזלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חיוו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה: **י** כל המשים על לבו שיעסוק בתורה

א סמ"ג עשין יב. עור יו"ד סימן רמא:

להם משנה

ממחא למחא וכמו שכתב הרב מהרי"ק ז"ל, ופירושו מהקנה יהושע בן גמלא לפי דעת רש"י אחי שפיר שרונה לומר שקודם הקנה יהושע בן גמלא הוה ממטיין מפני שאין לנו יכולים לכוף יוקה כחן מלמד אבל אחר הקנה יהושע בן גמלא כיון דכייפיין ליה לא ממטיין יוקא. אבל לפי רבינו נראה לכוונה דדיון זה אפילו קודם הקנה יהושע בן גמלא היה שלא היו מוליכין ממלמד דלא דייק למלמד טוב וח"כ קאת קשה איך אמר מהקנה יהושע בן גמלא. ונראה ליישב דקודם הקנה יהושע בן גמלא לא שייך לומר האי דינא כלל כיון דהכל היו מוליכים לירושלים אע"פ דאם איכע שלקת אחד מלמד אחד בעירו ודאי דהדין היה כן מ"מ לא היה נהוג ולכך לא שייך לאומרו קודם תקנתו אבל אחר תקנתו יש לאומרו. אי נמי דקודם הקנה יהושע בן גמלא אע"פ שלקת מלמד בעירו

ממחא למחא וכמו שכתב הרב מהרי"ק ז"ל, ופירושו מהקנה יהושע בן גמלא לפי דעת רש"י אחי שפיר שרונה לומר שקודם הקנה יהושע בן גמלא הוה ממטיין מפני שאין לנו יכולים לכוף יוקה כחן מלמד אבל אחר הקנה יהושע בן גמלא כיון דכייפיין ליה לא ממטיין יוקא. אבל לפי רבינו נראה לכוונה דדיון זה אפילו קודם הקנה יהושע בן גמלא היה שלא היו מוליכין ממלמד דלא דייק למלמד טוב וח"כ קאת קשה איך אמר מהקנה יהושע בן גמלא. ונראה ליישב דקודם הקנה יהושע בן גמלא לא שייך לומר האי דינא כלל כיון דהכל היו מוליכים לירושלים אע"פ דאם איכע שלקת אחד מלמד אחד בעירו ודאי דהדין היה כן מ"מ לא היה נהוג ולכך לא שייך לאומרו קודם תקנתו אבל אחר תקנתו יש לאומרו. אי נמי דקודם הקנה יהושע בן גמלא אע"פ שלקת מלמד בעירו

הנהגות מיימוניות

כ"ה יוקי שראוי לשכור מלמד לפיכך לא ממשנין להו ממחא למתא אלא בני העיר יכולים לכוף זה את זה לשבור להן מלמד ע"ב: [ב] אבות דר' נתן, ובפרק בא לו הוא בלשון אחר אמר ר' יוחנן ג' זרין הן של מובה ושל ארון ושל הלחן של מובה וכה אהרן ונטלו של הלחן וזה דוד ונטלו של ארון עדיין מונה: [ס] צריך לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו כראייתא בנדה דף ע"ג ע"ש:

פ"ג בשלשה כהנים וכו' עד יבא ויתול. הכל ביומא פרק בא לו (דף ל"ב) ונמסכת אבות: שבא האמר שאותן הכהנים כו' עד מכתר כהונה וכתר מלכות. סוף הניקון (גיטין ס"ג) ופרק העוסק בתורה וביומא פרק בא לו (דף ע"ב): אמרו חכמים ממזר ת"ח. מסכת ע"ז פ"ק (דף י"ג) ובבבלי הוריות (דף ק"ד): שנאמר יקרה היא מפנינים. מסכת הוריות פרק אהרן (ס): אין לך מנוח בכל המנוח כולן כו' עד ככל מקום. פ"ק דמגילה (דף ג') ופ"ק דפיאה ירושלמי וכן נמי פ"ק דז"ק בבבלי (דף י"ז) מקשה התלמוד והאמר מר התלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה, סוף פ"ק במעלות תלמוד היא אמורה ומימרח דאיבי בן יהודה גמרא ממתיין דמנות האב: תחלת דינו של אדם עד צל לשמה. פ' אהרן דמסכת הוריות וסוטה סוף פרק היה נוטל (דף ל"ב) ופ"ד דנויר (דף ל"ג) ובמכת מקואות: מי שגאלו לבו עד הכבוד כאלה. מסכת אבות פרק העוסק בתורה: כך היא דרכה של תורה עד הרבית של תורה עד הרבית שכל. סוף פ' שני דמסכת אבות: והשכר לפי הצער: מס' אבות פ' ב: שמא תאמר עד לעולם. פ"ב דמסכת אבות: אלא עשה תורתך קבע עד שמא לא תפנה. מסכת אבות פ"ב: כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים. פרק כ"ד מעבדין (דף ל"ה): לפיכך אמרו חכמים עד ועסוק בתורה. פ"ב דמסכת אבות: דברי תורה נמשלו למים עד כל גבה לב. פ"א דמסכת תעניות (דף ו'): אלא בדכא ושפל רוח עד מלכו. במסכת עירובין פרק כ"ד מעבדין (דף ל"ה): ועושה מלאכה בכל יום עד עוסק בתורה. פ"ק דמסכת אבות: כל המשים על לבו שיעסוק בתורה ויאדיר: **ב** אמרו חכמים ממזר ת"ח קודם לכהן גדול עם הארץ שנאמר יקרה היא מפנינים. מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים: **ג** אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום: **ד** היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו. ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו: **ה** תחלת דינו של אדם אינו נידון אלא על התלמוד ואחר כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה בין לשמה בין שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה: **ו** מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה. לא יסיח דעתו לדברים אחרים. ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר. והשכר לפי הצער: **ז** שמא תאמר עד שאקבץ ממון אחזור ואקרא. עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי ואחזור ואקרא. אם תעלה מחשבה זו על לבך אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם. אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי ולא תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה: **ח** כתוב בתורה לא בשמים היא ולא מעבר לים היא. לא בשמים היא לא בגסי הרוח היא מצויה ולא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך אמרו חכמים לא כל המרבה בסחורה מחכים. וציו חכמים הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה: **ט** דברי תורה נמשלו כמים שנאמר הוי כל צמא לכו למים. לומר לך מה מים אינם מתכנסין במקום מדרון אלא נוזלין מעליו ומתקבצים במקום אשבורן כך דברי תורה אינם נמצאים בגסי הרוח ולא בלב כל גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי החכמים ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו ועושה מלאכה בכל יום מעט כדי חיוו אם לא היה לו מה יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בתורה: **י** כל המשים על לבו שיעסוק בתורה

שכל היגע בחורה צבה"מ וכו'. צירושלמי ריש פ' אין עומדין: וכל היגע בתלמודו צנעה וכו'. ג"ז שם: וכל המשמיע קולו וכו' לכל הקורא בלחש וכו'. עירובין פרק כ"ד מעשרין (דף ל"ד):

יג אין רנה של חורה אלא בלילה וכו'. [במדרש רבה שיר השירים על פסוק קולותיו תלתלים]: חוש של חסד נמשך עליו

וכו'. בריש ע"ז (דף ג"ז) וכל בית שאין נשמעין בו דברי חורה וכו'. בריש פרק חלק (סנהדרין כג.) מומר דרבי אלעזר. ובספרי רבינו כחוב שנאמר כי דבר ה' בזה וכו' והוא עשו סופר דהא בגמרא לא מפיך ליה אלא מדכתיב האכלהו אש לא נופח ידע שריד באהלו ואין שריד אלא תלמיד חכם דכתיב ובשרידים אשר ה' קורא. לפיכך יש למחוק בדברי רבינו שנאמר ולא מייחתי קרא דליף מייחתי ר' אלעזר הכי. ובספר מנהג מלאכי שנאמר כל חשך עמוך לאפניו האכלהו אש לא נופח, ומ"ש כי דבר ה' בזה רישא דמילתא היא, ומה שכתב זה שלא השגים על דברי חורה וכו' גריר בהריס. והכי איתא בהגדה חלק (סנהדרין ל"ט) גמרא האומר אין חורה מן השמים הניח כי דבר

היא עמדה לי. אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח. וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה. וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו מתקיים בידו. אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח: יג אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה. וכל העוסק בתורה בלילה חוש של חסד נמשך עליו ביום שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה עמי תפלה לאל חיי. וכל בית

דבר ה' בזה ר' נתן אומר כל שאינו משגיח על המשנה רבי נהוראי אומר כל שאפשר לו לעסוק בחורה ואינו עוסק ריב"ק אומר כל הלומד חורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזרע ואינו קוצר. ובסוף פ"ק דהגיגה (דף ט') תן חי זהו מעוות שאינו יכול לתקון זה ח"ה שפירש מן ההורה: כל המצטל את ההורה מעושר וכו'. במס' אבות:

פ"ד א אין מלמדין וכו' או להס. כלומר

שאין צריך לנו אם הוא טוב חס לאו. ולמד כן מדלמדין פרק חפלת השחר (ברכות כ"ח) שהיה ר"ג מכריז כל תלמיד שאין חוכו כצדו אל יכנס לבית המדרש ואסיקא חסם שלא הסכימו על ידו: כל השוגה לתלמיד שאינו הגון וכו'. מומר דרבי זירא בחולין פ' הירוש (דף קל"ג): אם הרב דומה למלאך וכו'. פרק אלו מגלחין (מ"ק ט"ז) גבי ההוא זורבא מרבין דהו נריבי ליה רבין והוה סנו שומעיה ושמתיה רב יהודה:

ב כיצד מלמדין וכו' ולא ישב הרב וכו'.

פ' אלו מגלחין (שם) דוד הוה יחיב לארעה ומתיי לכו לרבין, ר"פ הקורא עומד (מגילה כ"א) אמר רב יהודה אמר רב מנין

שאין נשמעים בו דברי תורה בלילה אש אוכלתו שנאמר כל חשך ממון לצפוניו תאכלהו אש לא נופח. כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר. וכן כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בוזה דבר ה'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוניי וכל המקיים את התורה מעוניי סופו לקיימה מעושר. וענין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך. ואומר למען ענותך להטיבך באהריתך:

פרק רביעי

א אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו. או לתם. אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקולים שנאמר בצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דימה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: ב כיצד מלמדים. הרב יושב בראש יוהתלמידים מוקפים לפניו כעטרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל

א טור י"ד סימן רמז: ב תענית ז. טור י"ד סי' רמז: ג טור י"ד סי' רמז:

לחם משנה

יג וכל העוסק בחורה וכו'. פ"ג דהגיגה: כי דבר ה' בזה זה שלא השגיח על דברי חורה כל עיקר. בפ' חלק (דף ט"ט) הניח היה ר"מ אומר הלומד חורה ואינו מלמדה זהו כי דבר ה' בזה ר' נתן אומר וכו' (עין בכ"מ בד"ה וכל בית וכו'). ורבינו הביא כאן הכ' כבדות של ר' נתן ור' נהוראי ור' יהושע בן קרח, ור' יהושע אפשר שהוא לפי דבריו שקרא ושנה ופירש וכו' אבל סברה ר"מ לא הזכיר ועוד סברה

משנה למלך

פ"ד ב כיצד מלמדין הרב יושב בראש והתלמידים מוקפין לפניו כעטרה כו': (א"ה מה שיש לפלפל בדברי רבינו ודברי הרב פרישה והלח"מ על זה הכל נכתב בלח' הטיב בדפוס הרב המחבר ז"ל הנקרא פתח דרכים שנדפס שנת ה'תק"ע"ג בדפך ענוים (דף ל"ה ע"א) ויחינו עיניך):

פ"ד א אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם. אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקולים שנאמר בצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב. שנאמר כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא. אמרו חכמים אם הרב דימה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו: ב כיצד מלמדים. הרב יושב בראש יוהתלמידים מוקפים לפניו כעטרה כדי שיהו כלם רואים הרב ושומעים דבריו. ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הארץ או הכל על הכסאות. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידים עומדים ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל

הפחה היה שם מפני שלא היה מניח ליכנס לגוש תלמיד אלא ח"כ כן היו בודקים אותו החולה אם היה חוכו כצדו לא היה נכנס שזה נקרא נחשב כמו שאמרו בפרק זה לא כהן גדול (דף ע"ב) ואותו היום סלקוהו לשומר הפחה והיו נכנסים התלמידים בלא בדיקה ואע"פ דלא ידעינן ביה אי חוכו כצדו ואי לא וא"כ למדנו משם דלתם מלמדין, וכן ביאר הרב מוהרי"ק ז"ל אלא שדבריו סתומים ואי ברורים: וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה וכו'. מומר דר' יוחנן הובאה בפרק אלו מגלחין (דף י"ח) ובהרבה מקומות בגמרא ובתניינא פ' אין דורשין (דף ט"ו) הקשו ור"מ איך גמר חורה מפומיה דאהר והאמר רבה בר בר חנה אמר ר"י מאי דכתיב כי שפתי כהן ישמרו דעת וכו' ותיירנו אמר ריש לקיש ר"מ קרא אשכח ודרש הע אונן דברי חכמים ולבן השית וכו' ר' חיינא אמר מהכא שמעי בת ורמי ורמי אונן וכו' ח"כ קשו קראי אהדדי לה קשיא הא בגדול הא בבקן משמע דבגדול היודע לזהר יכול ללמוד ממנו. וא"כ קשה למה לא חלק רבינו בין גדול לקטן כמו שחלקו בגמרא. וכי תימא דבזמן הזה כולם נקראים קטנים לענין זה ולבן סהם רבינו מ"מ קשה שרבינו אינו אומר הדינים הנהוגים בזמן הזה בלבד אלא הדינים שנהגו בכל זמן אפילו אחר שיחיתו צע"ה וא"כ היה לו לפרש. ונראה שרבינו מפני שראה מומר דר' יוחנן שהובאה בהרבה מקומות בסתם ולא חלקו בין גדול לקטן גם הוא לא חלק, והא דאמרין בחגיגה סובר רבינו דלא נאמר זה אלא להתבאר לר"מ בלבד אבל אין הדבר כן ורמיא לדבר ששתיירן ריש לקיש אמר ר"מ קרא אשכח ודרש ואם היה הדבר מוכסא לא היה לו לומר אלא הא איבא קרא אחרניא ומדקאמר ר"מ קרא אשכח וכו' משמע דהכוונה לומר סברתו של ר"מ היא זאת ואין לה סבירה לן הכי דכבר חלקו עליו חביריו:

ב כיצד מלמדין הרב יושב בראש וכו'. בריש פ"ג דמגילה (דף כ"ח) אמר רבי אבהו מנין לרב שלא ישב על גבי מטתו וישנה לתלמידיו על גבי קרקע שנאמר והאם פה עמוד עמדי. עוד שם ה"ר מיוחס משה ועד ר"ג לא היו למדין חורה אלא מעמוד משמת ר"ג יחד חולי לעולם והיו למדין חורה מיושב ע"כ. ורבינו כתב שמחלה הרב היה יושב והתלמידים עומדין, וקשה לדין אפשר לומר כן דמיימרת דרבי אבהו משמע שצריך שיהיו הרב והתלמידים שוין מקרא דואתה פה עמוד עמדי דהכי משמע ליה קרא

הנהגות מיימוניות

ודיוקא דהחולץ ליתא דלא דייק התם אלא כמשנה יתירה דקתני יחלקו יורשי הבעל וכו' ולא קתני יחלקו סתמא ועוד דלישנא דתלמוד תורה דרך ארץ לא אתי שפיר אי לא קתני עם שאם היה אומר בלא עם דרך ארץ הייתי אומר או זה או זה קאמר, ע"כ:

כי דבר ה' בזה עד בוזה דבר ה'. בסנהדרין פרק חלק (דף ט"ט): אמרו חכמים כל המצטל כו' על מעושר. פ"ד דמס' אבות: וענין זה מפורש כו' עד סוף הפרק. במדרש כצמח מקומות: פ"ד אין מלמדין עד ולמד איתו. פ' אלו הן הגולין (מכות י'): אמרו חכמים כל השונה לתלמיד שאינו הגון עד ינהלו. פרק חלק ופ' הירוש והלח"מ (דף קל"ג) וכמה מקומות: וכן הרב שאינו הולך כו' עד אל יבקשו חורה מפיהו. פרק אלו מגלחין ובהרבה מקומות מביא אותו: כיצד מלמדין כו' עד את דבריו ולא ישב הרב עד וכן יושבין. פ' הקורא את המגילה (דף כ"ה):